

Julija HMEJAK, univ. dipl. mikr.

Nevarnosti in rešitve za okolje v naslednjem stoletju

Sedim v svoji sobi in razmišljam o tem, da potrebujem nov plašč. Pa ne da bi bil ta, ki ga imam, v slabem stanju, samo nekoliko sem se ga naveličala in si pač želim novega. Takšno razmišljanje, tako vsakdanje, ki me bo v končni fazi tudi pripeljalo do nakupa novega (čeprav nepotrebne) plašča, pravzaprav vodi celotno gospodarstvo današnje zahodne civilizacije. Toda kam?

Velika večina ljudi, ki živi zahodno od Urala, razmišlja kot jaz. Njihove potrebe se oblikujejo glede na želje, te pa se oblikujejo glede na podobe iz medijev in urbanega sveta, ki jih obkroža.

Ta misel je že klišejska; nebrzdano potrošništvo nas vodi v pogubo. Pri tem seveda redkdo pomisli na okoljsko škodo. Večina se osredotoča na izgubo »pravih« vrednot, na »epidemijo« plehkosti in materializma, na nori tempo, ki nam ga narekuje globalna, v kovanje dobička usmerjena ekonomija. Ampak, kot pribito drži dejstvo, da nebrzdano trošenje vodi tudi do izčrpanja naravnih virov in s tem povezane nepopravljive škode za naš planet. Če se vrnemo k želji po novem plašču. Najprej je potrebno plašč izdelati. Za to potrebujemo kakovostno volneno blago, obarvano v primerno barvo in primerno obdelano z različnimi kemikalijami, da je na otip mehko, da ne diši po ovcah in da vzdrži obremenitve (recimo vremenske). Te postopke danes izvajajo pretežno v tovarnah. Ni težko ugotoviti, da le-te zelo bremenijo okolje. Seveda ne smemo pozabiti, da je to blago izdelano iz volne, ki so jo »pridelale« ovce iz intenzivne reje. Verjetno vsi vemo, kako velike obremenitve za okolje predstavlja intenzivna živinoreja. Kljub vsemu trudu, ki ga danes vlagajo v okolju prijaznejše proizvodne postopke, so tovarne in intenzivna živinoreja še vedno zelo veliki onesnaževalci in porabniki naravnih virov.

Druga stopnja – plašč je potrebno transportirati od tovarne, te so danes pogosto v oddaljenih državah s poceni delovno silo, preko posrednikov do trgovine. Dobro pa je poznano dejstvo, da promet že sam po sebi močno onesnažuje okolje, gradnja prometnih poti pa spreminja podobo pokrajine in krči naravne habitate. Posledice so jasno vidne – manjšanje biodiverzitete, krčenje genskega sklada in s tem manjša prilagojenost ter odpornost rastlin in živali na bolezni. Zaradi sprememb pokrajine se spreminja tudi mikroklima prizadetih območij, kar dodatno vpliva na divje rastlinstvo in živalstvo, zaradi asfaltiranja cest prihaja do pogostih onesnaženj tal in podtalnice, povečajo se tudi tveganja za izlive nevarnih snovi iz cistern, kar še dodatno ogroža ekosisteme.

Končna stopnja je prodaja plašča potrošniku (meni). To se ponavadi zgodi v bleščečem trgovskem centru, ki je sam po sebi gromozanski potrošnik elektrike, vode in prostora ter še večji proizvajalec odpadkov. Ker so trgovski centri ponavadi na robu mesta, se moram tja odpeljati z avtomobilom, s tem pa onesnažujem okolje. Poleg tega bom v nakupovalni vrečki iz trgovine poleg plašča, na katerem bodo visele številne etikete, ki bodo kmalu odpadek, verjetno odnesla še najnovejši katalog modnega oblikovalca, seveda natisnjen na kakovostnem debelem polakiranem papirju, ki ga ni mogoče reciklirati, a bo kljub vsemu predstavljenemu razkošju kmalu končal kot odpadek. Vendar sem ne glede na vso škodo, ki sem jo zaradi svoje potrošniške »želje po nečem novem in lepem«, zadovoljna, saj imam čudovit plašč, ki ga bom lahko nosila v mrzlih dneh. Globalnemu segrevanju navkljub so zime pri nas še vedno mrzle, lep nov plašč pa je, podobno kot kateri koli nakup, tudi čudovito zdravilo za žensko poznojesensko potrtost. Ali pa je morda poznojesenska potrtost dober izgovor za nakup novega plašča ...

Krog je sklenjen. Potrošnja, ki poganja svetovno gospodarstvo, počasi ubija naš planet. Osvetlila sem torej problem, vendar je to dandanes skoraj tako pomenljivo kot odkrivanje tople vode. Problem obstaja in je vedno bolj viden tudi širšemu krogu ljudi. Zatakne se pri iskanju rešitev. Utopično donkihotovski odrekanje udobju 21. stoletja ne vodi nikamor. Zelo težko bi bilo ljudi prepričati, naj se odrečejo krožnikom za enkratno uporabo, avtomobilom, praznični osvetlitvi mest v obdobju novoletnih praznikov in ostalim prijetnim razvadam..

Alternativne, za trajnostni razvoj manj problematične tehnologije in materiali pa so danes še nekoliko zaviti v mistiko znanstvene fantastike in bodo ostali tam, vse dokler bo nafte (ki

razmišljanje

SO21NEKOLISTO3

je danes osnovna energetska surovina) dovolj in bo dovolj poceni, da jo bomo lahko mirne duše zažigali v avtomobilskih motorjih in toplarnah.

Na žalost smo pripadniki zahodne civilizacije že tako navajeni na svoj potratni življenjski slog, da ga bomo težko zamenjali, če ne bo to res nujno potrebno. Pri tem je absurd to, da nam narava na ves glas kriči, da je ŽE nujno potrebno, a smo za njene krike gluhi. Še vedno brez pomislekov segamo po desetinah plastičnih vrečk vsakokrat, ko gremo po nakupih – je bolj »higienično«, če vsak korenček posebej zavijemo v lično vrečko. Daleč največji onesnaževalci našega planeta niso več obrati težke industrije, velike ladje in termoelektrarne. To smo mi sami; navadni ljudje, ki živimo svoj vsakodnevni življenjski slog v prepričanju, da plastenka, odvržena v navaden zabojnik in ne v tistega za ločeno zbiranje plastenk, ne bo naredila velike škode. No, ena plastenka morda ne, ampak tone plastenk, ki dnevno romajo na svetovna smetišča, pa vsekakor. Za dobrobit našega planeta bi se torej morali bolj strogo držati reka »Najprej pometimo pred svojim pragom«. Torej bi moral vsak posameznik živeti tako, da planetu naredi čim manj škode.

To je seveda zelo težavno. Ljudje se s težavo spopadamo že z najenostavnejšimi okoljskimi izzivi, kot sta recimo ločeno zbiranje odpadkov ali uporaba javnega prevoza. Jasno pa je tudi, da velika večina ljudi ne zmore finančnega bremena, ki ga danes predstavljajo okolju prijazne tehnologije – že cenovna razlika med klasično in varčno žarnico marsikomu prepreči, da bi se odločil za slednjo.

Človeštvo torej na eni fronti veliko pridobiva, saj rast svetovnega gospodarstva marsikomu omogoča boljše življenje, na številnih frontah pa izgublja. Kaj nam bodo učinkoviti prevozi, moderna bivališča in vsem dostopne storitve, ko zmanjka čistega zraka za dihanje? Kaj bomo počeli z vso poceni hrano, ki jo bodo dali transgeni organizmi, ko nam zmanjka pitne vode?

British Council Slovenia in Britansko veleposlaništvo v Ljubljani sta jeseni 2005 razpisala sklop natečajev s področja kreativnih industrij, znanosti, medijev in financ. S področja znanosti sta bili razpisani dve temi okoljske študije in biotehnologije. Na področju okoljskih študij je komisija glavno nagrado dodelila eseju Julije Hmeljak.

Natečaj

Udeleženci natečaja so v svojem eseju Nevarnosti in rešitve za okolje v naslednjem stoletju razmišljali o naslednjih vprašanjih: kakšna je končna pot in usoda onesnaževanja, ki ga povzročamo; kakšen bo vpliv zmanjšanja biološke pestrosti in izumrtja živalskih in rastlinskih vrst; kakšne bodo resnične posledice globalnega ogrevanja ozračja in uporabe gensko spremenjenih organizmov? Obstaja pot, rešitev sprejemljiva za vse?

Prispele naloge je ocenila strokovna komisija, ki so jo sestavljali:

- Ruth Ruprecht, Ministrstvo za okolje in prostor
- Maja Zupančič Justin, Limnos, d.o.o.
- Peter Dovč, Biotehniška fakulteta

Ocena komisije:

V eseju je na izviren način in v zelo lepem slogu predstavljeno poglobljeno razmišljanje in razumevanje civilizacijskih gonilnih sil enaindvajsetega stoletja. V potrošniški družbi se resnične potrebe prepletajo z medijsko generirano potrošnjo, ki jo narekuje v kovanje dobička usmerjeno tržno gospodarstvo. Le-to pa za seboj vleče pretirano izrabo naravnih dobrin, krčenje naravnih habitatov, manjšanje biodiverzitete, nastajanje odpadkov in s tem onesnaževanje. Izpostavljen je problem človekovega razvoja, ki na eni strani omogoča človeku boljše življenje, katerega cena pa je izguba na drugih frontah okolja. Avtorica se zaveda, da je rešitev problemov z okoljem kompleksna in mora vključiti celotno civilizacijo do zadnjega posameznika. Eseg zaključuje z retoričnim vprašanjem, kam nas pelje razvoj z udobnim načinom življenja, ki se mu ne moremo odreči, kljub temu, da se zavedamo onesnaževanja zraka in vode, brez katerih ne moremo preživeti.

Nagrada

14-dnevno gostovanje na University of Wolverhampton.